

قواعد درس سوم عربی دوازدهم
دبیر: سعیده ملا اسماعیلی

دبیرستان دخترانه زینبیه
آموزش و پرورش ناحیه ۲ یزد

اسماعیلی

اسلوب استثناء و حصر

- به جملات زیر با دقت نگاه کنید
- رَجَعَ الطُّلَابُ مِنَ الْمَدْرَسَةِ وَ مَا رَجَعَ عَلِيٌّ
- رَجَعَ الطُّلَابُ مِنَ الْمَدْرَسَةِ إِلَّا عَلِيًّا
- گاهی برای مختصر کردن مفهوم جمله از اسلوب استثنا استفاده می کنیم
- به خارج کردن اسمی از یک حکم کلی دیگر استثنا گفته می شود.

اسلوب استثناء

به خارج کردن اسمی از یک حکم کلی دیگر استثناء گفته می شود
اسلوب استثناء دارای سه رکن و جزء است

مُستثنی منه

ادات استثناء

مُستثنی

اجزاء و ارکان اسلوب استثناء

توضیح ارکان اسلوب استثناء

۱- مُستثنی: (جدا شده از ما قبل خود) به اسمی که بعد از ادات استثناء (إِلَّا) قرار می گیرد مُستثنی گفته می شود

۲- ادات استثناء: که همان إِلَّا است که بین مستثنی و مستثنی منه قرار می گیرد

۳- مُستثنی منه: به کلمه ای که بر کل دلالت می کند و مستثنی از آن جدا شده؛ مستثنی منه گفته می شود (مستثنی جزئی از مستثنی منه است)

- ❖ دقت داشته باشید که در اسلوب استثناء؛ مستثنی و مستثنی منه همیشه اسم هستند! و هرگز یک فعل نمی تواند به عنوان مستثنی یا مُستثنی منه قرار گیرد
- ❖ دقت داشته باشید که همیشه و همیشه مستثنی منه قبل از اِلَّا و مستثنی بعد از اِلَّا قرار می گیرد و امکان ندارد که جای آنها تغییر کند یا جابجا شوند
- ❖ در اسلوب اِستثناء؛ همیشه مُستثنی منه وجود دارد و هرگز حذف نمی شود، یعنی در اسلوب استثناء هر سه رکن (مستثنی ، مُستثنی منه و ادات استثناء) وجود دارند
- ❖ در اسلوب استثناء در بیشتر موارد فعل جمله مثبت است

طریقه ی تشخیص مستثنی منه

علاوه بر نکاتی که در مورد مستثنی منه ذکر شد، نکاتی برای تشخیص راحت تر مستثنی منه بیان می شود (دقت کنید)

❖ ۱- مستثنی منه در بیشتر موارد به صورت اسمی هست که اشاره به جمع دارد، یعنی؛ ممکن است به صورت جمع مکسر، جمع مذکر سالم، جمع مؤنث سالم، یا به صورت اسم جمع بیاید

مثل رَجَعَ الْأَيْطَالُ إِلَى بِلَادِهِمْ إِلَّا وَاحِدًا مِنْهُمْ

مستثنی

ادات استثناء

مُستثنی منه
(جمع مکسر)

❖ ۲- مستثنی منه به صورت یک اسم مفرد و نکره بیاید و علاوه بر این فعل جمله هم منفی باشد؛ یعنی اگر اسم قبل از الا به صورت مفرد و نکره باشد و فعل جمله هم منفی باشد؛ اسم مفرد و نکره مستثنی منه خواهد بود

❖ ۳- اسمهایی که بر جمع (كُلُّ، جَمِيع) دلالت می کند، به عنوان مستثنی منه قرار می گیرد

اسلوب حصر

❖ اسلوب حصر یعنی **اختصاص دادن** چیزی به کسی یا موضوعی

❖ دقت کنیم در اسلوب حصر؛ **إِلَّا** برای استثنا نمی آید، بلکه برای **اختصاص دادن** چیزی به کسی یا موضوعی می آید
(به معنای فقط)

ارکان و اجزای اسلوب حصر

اسلوب حصر دارای دو رکن و جزء است

اسم محصور: که بعد از الا قرار می گیرد

اجزای اسلوب حصر

اَنَا

دقت کنید که در اسلوب حصر به هیچ وجه **مستثنی منه** ذکر نمی شود

❖ همان طور که قبلاً ذکر شد در اسلوب حصر به هیچ وجه مستثنی منه در جمله ذکر نمی شود

❖ در بیشتر اوقات در اسلوب حصر، فعل جمله منفی است

❖ منظور از منفی بودن فعل جمله این است که فعل جمله به صورت ماضی منفی، مضارع منفی، نهی و..... است و یا اینکه به صورت منفی ترجمه شود

❖ مثال: ما رأیتُ إِلَّا جَمِيلاً (جز زیبایی ندیدم)

اسم محصور

همان طور که می بینید در مثال فوق، فعل منفی است و مستثنی منه حذف شده (اسلوب حصر)

جملاتی که به صورت اسلوب حصر باشد را می توان به دو صورت ترجمه کرد:

۱- به صورت جمله ی منفی و با آوردن **إِلَّا** در ترجمه

۲- به صورت جمله ی مثبت و به صورت **مُؤَكَّد** (با تأکید)

مثال :

مَا أَكَلْتُ فِي الْبَيْتِ إِلَّا تَفَّاحًا

در خانه فقط سیب خوردم (ترجمه به صورت مثبت)

در خانه بجز سیب (چیزی) نخوردم (ترجمه به صورت منفی)

• همه جمله هایی که فعل منفی دارند اسلوب حصر نیستند،

در صورتی جملات با فعل منفی اسلوب حصر هستند که مستثنی

منه قبل از **إِلَّا** وجود نداشته باشد مثال: **لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ**

• اگر مستثنی منه در جمله ذکر شده باشد؛ **اسلوب استثناء** است

ولو اینکه فعل جمله **منفی** باشد (روی این نکته دقت کنید!!)

• مثال: **لَمْ يَخْرُجْ مِنَ الصَّفِّ أَحَدٌ إِلَّا صَدِيقِي**

• اگر در مثال فوق دقت کنید متوجه می شوید با وجود اینکه فعل جمله منفی

هست؛ اسلوب استثناء است، چون مستثنی منه در جمله ذکر شده است

پس نتیجه می گیریم که:

□ جمله هایی که فعل آنها مثبت است ؛؛ اسلوب استثناء هستند

□ در جمله هایی که فعل آنها منفی است اگر مستثنی منه وجود داشته باشد؛؛؛؛ اسلوب استثناء است

□ در جمله هایی که فعل آنها منفی هست ، اگر مستثنی منه وجود نداشته باشد؛؛؛؛؛؛؛؛؛؛ اسلوب حصر است

از توجه شما سپاسگزارم

